

Zasada strategiczna i maksyma selektywności

Iza Skoczeń
UJ

Plan

1. Powtórka z Grice'a
2. Aplikacje klasycznej wersji teorii Grice'a do wyjaśniania zjawisk związanych z językiem prawnym i prawniczym
 - Zarys
 - Słabe punkty
3. Propozycja modyfikacji

1. Powtórka z Grice'a

- **Zasada kooperacji (ZK):**

“Uczyń swój udział konwersacyjny w przewidzianym dla niego momencie takim, jakiego wymaga zaakceptowany cel lub kierunek rozmowy, w którą jesteś zaangażowany/a.” (tłum. B. Stanosz)

1. Powtórka z Grice'a

- **Maksymy konwersacyjne (reguły szczegółowe):**
 1. Maksyma ilości (informować w ilości stosownej do celu konwersacji)
 1. Niech Twój wkład w konwersację zawiera tyle informacji, ile jej potrzeba dla aktualnych celów wymiany
 2. Niech Twój wkład nie zawiera więcej informacji niż trzeba
 2. Maksyma jakości (podawać informacje prawdziwe; "nie mów tego, o czym sądzisz, że nie jest prawdą")
 3. Maksyma odniesienia (mówić to co istotne dla tematu rozmowy)
 4. Maksyma sposobu (mówić jasno i zrozumiale; "unikaj wieloznaczności, wypowiadaj się zwięźle")

1. Powtórka z Grice'a

- **“Listę tych maksym można rozszerzyć”** (1975, str. 98, tłum Barbara Stanosz)

1. Powtórka z Grice'a

- “Istnieją oczywiście rozmaite inne rodzaje **maksym** – o charakterze estetycznym, społecznym czy moralnym – takie jak ‘bądź uprzejmy’, również obowiązujące uczestników normalnej konwersacji i także generujące niekonwencjonalne implikacje. Sądzę jednak, że maksymy konwersacji i związane z nimi implikowania **łączy szczególnie silna więź z celami**, którym mowa ma służyć i które są jej najważniejszym zastosowaniem.” (1975, str. 99, tłum. B. Stanosz)

1. Powtórka z Grice'a

- “Sformułowałem swoje maksymy w taki sposób jak gdyby celem tym była **maksymalnie efektywna wymiana informacji**; jest to niewątpliwie określenie zbyt wąskie i należałoby uogólnić ten schemat tak aby uwzględnić również takie cele, jak wpływanie na działania innych ludzi czy też kierowanie tymi działaniami.” (1975, str. 99, tłum. B. Stanosz)

1. Powtórka z Grice'a

Lp.	Sposoby 'naruszenia' maksym.	Konsekwencje.
1.	Nieostentacyjne niestosowanie się do maksymy. (violation)	Wprowadzenie w błąd.
2.	Otwarte wypowiedzenie się przeciwko maksymie i/lub ZK. (opt out)	Powiedzenie, okazanie, że nie zamierza się współdziałać w sposób zalecany przez maksymę. Np. 'Nie mogę powiedzieć więcej jestem już związany/a tajemnicą'
3.	Sytuacja konfliktowa. (clash)	Niemożliwość zadośćuczynienia na raz dwóm (lub więcej) maksymom.
4.	Jawne lekceważenie, wykorzystanie maksymy. (flout)	Implikatura.

1. Powtórka z Grice'a

- Implikatura może powstać w wyniku:
 - A. Przestrzegania maksym
 - B. Konflikty maksym (clash)
 - C. Wykorzystania maksym (flout)

1. Powtórka z Grice'a

- Przykład implikatury powstałej w wyniku wykorzystania maksym:

“Szanowny Panie,

Pan X znakomicie włada językiem polskim i regularnie uczęszczał na wykłady.

Z poważaniem,

Y”

1. Powtórka z Grice'a

- O kimś kto mówiąc (lub zachowując się tak jakby mówił), że p , implikuje, że q , można twierdzić, że implikuje q konwersacyjnie, o ile:
 1. Wolno o nim założyć, że przestrzega maksym konwersacyjnych, a co najmniej zasady kooperacji
 2. Przypuszczenie, że jest on świadomy, że q jest niezbędne po to, by jego powiedzenie (zachowanie się tak jak gdyby powiedział), że p było niesprzeczne z poprzednim założeniem
 3. Mówiacy wie (I oczekuje, że słuchacz wie, że mówiący wie), że słuchacz jest w stanie uswiadomić sobie, choćby intuicyjnie, że przypuszczenie, o którym mowa w (2) jest niezbędne.

1. Powtórka z Grice'a

- Dlaczego wyjaśnianie zjawisk związanych z językiem prawnym i prawniczym wymaga modyfikacji klasycznej teorii Grice'a?

1. Powtórka z Grice'a

Konwersacja, rozmowa?

“Choć jednak taka quasi-kontraktowa podstawa (czyli ZK + maksymy przyp. is.) w wielu przypadkach znajduje zastosowanie, zbyt liczne są rodzaje wymiany słów – takie jak **kłótnia** czy **korespondencja** – których ona wyraźnie nie dotyczy.”

1. Powtórka z Grice'a

Lp	Rodzaj 'naruszenia' maksymy	Czy może wystąpić w języku prawnym i prawniczym?
1.	Violation (Nieostentacyjne naruszenie)	Niedopuszczalne – nie ma takich użyc języka jak 'ustawa kłamie' lub 'sędzia kłamie'.
2.	Opt out (otwarte wypowiedzenie się przeciwko)	Jedynie odmowa zeznań.
3.	Clash (sytuacja konfliktowa)	✓
4.	Flout (wykorzystanie)	✓

1. Powtórka z Grice'a

Trzy możliwości modyfikacji:

1. 'Opt out' (odpada bo aby mówić o implikaturach w prawie musi być jakaś zasada normatywna na podstawie której są one dedukowane)
2. ZK i maksymy wiążą, ale mają inną treść (może być 'clash' jak i 'flout' maksym)
3. Istnieje dodatkowa rama normatywna (dodatkowa zasada i maksymy ją konkretyzujące)

2. Aplikacje klasycznej wersji teorii Grice'a do wyjaśniania zjawisk związanych z językiem prawnym i prawniczym

- **'Strategic speech' Marmor'a:**
 - Celem nie jest wymiana informacji
 - Na skali pomiędzy pełną kooperacją a jej brakiem (czyli manipulacją), dyskurs prawny jest w pośrodku
 - Mówca chce uzyskać przewagę poprzez implikowanie treści, której nie chciał by wyrazić *explicite*
 - Jest **pewien stopień niepewności** co do ram normatywnych dyskursu, ma on dwa podtypy:
 - Nie wiadomo czy dana maksyma znajduje zastosowanie czy nie
 - Stopień zgodności wypowiedzi z daną maksymą jest niższy niż w zwykłej konwersacji

2. Aplikacje klasycznej wersji teorii Grice'a..

- *Na marginesie...*

Manipulacja – def. mówimy coś prawdziwego implikując coś fałszywego, np. Smith doktor nauk filozoficznych przychodzi do szpitala i przedstawia się pielęgniarce jako doktor *tout court*.

Manipulacja jest możliwa bo słuchacz niepoprawnie zakłada, że mówca stosuje się do ZK i maksym.

2. Aplikacje klasycznej wersji teorii Grice'a...

- **'Strategic speech' Marmor'a:**
 - Celem nie jest wymiana informacji
 - Na skali pomiędzy pełną kooperacją a jej brakiem (czyli manipulacją), dyskurs prawny jest w pośrodku
 - Mówca chce uzyskać przewagę poprzez implikowanie treści, której nie chciał by wyrazić *explicite*
 - Jest **pewien stopień niepewności** co do ram normatywnych dyskursu, ma on dwa podtypy:
 - Nie wiadomo czy dana maksyma znajduje zastosowanie czy nie
 - Stopień zgodności wypowiedzi z daną maksymą jest niższy niż w zwykłej konwersacji

2. Aplikacje klasycznej wersji teorii Grice'a...

- “Consider, for example, a stipulation in some commercial contract saying “*X will not issue A without Y's proof of B.*” In an ordinary conversation, a hearer would have inferred that proof of B is the only condition for X to issue A; otherwise, the speaker would have flouted the maxim of quantity (don't say too little). But in the context of commercial negotiations, this would be a very insecure inference. X might want to be able to claim that stating one condition does not necessarily preclude others, and Y might be expected to know this, to some extent, and to know that this might be what X presumes in the conversational context. But if it is obvious to both parties that the maxim of quantity does not apply here, then X would not have been able to gain any advantage in implicating less than would otherwise follow from his utterance; if a strategic move is possible here, it is only **because the maxim of quantity is not entirely flouted but not entirely complied with either.**”

2. Aplikacje klasycznej wersji teorii Grice'a...

- 'strategic speech' Marmor'a:
 - Zarówno mówca jak i słuchacz są zainteresowani: 'utrzymaniem możliwości wyparcia się (plausible deniability) implikatury, poprzez udawanie, że nie miało się na myśli/ nie usłyszało się/ nie zrozumiało się implikatury.'

2. Aplikacje klasycznej wersji teorii Grice'a...

- W efekcie opisu 'strategic speech' otrzymujemy teorię, która nie odpowiada na poniższe pytania:
 - Na jakiej podstawie można wydedukować implikowaną zawartość?
 - Czy maksymy obowiązują?
 - Jeśli tak, to w jakim stopniu obowiązują maksymy?

2. Aplikacje klasycznej wersji teorii Grice'a...

- Czy w tak niestabilnych warunkach jakakolwiek komunikacja jest w ogóle możliwa?
- Obserwacje empiryczne skłaniają do wniosku, że tak.
- Zatem, może warunki, w których odbywa się dyskurs nie są tak niestabilne?

2. Aplikacje klasycznej wersji teorii Grice'a...

- ✓ : Rezultatem strategicznego dyskursu jest selektywność zjawisk pragmatycznych (implikatur).
- ✗ : Nie da się przewidzieć, które zjawiska pragmatyczne zostaną przez drugą stronę wyselekcjonowane.
- Wybrane zostaną dokładnie te, które pozostają w zgodzie ze strategicznym, argumentacyjnym celem interlokutora np. jakąś doktryną, poglądem etycznym itp.

3. Propozycja modyfikacji

- Istotą ‘strategic speech’ jest raczej wybiórcze przyznawanie się do/słuchanie implikatur.
- Ludzie doskonale przewidują co ich przeciwnik może chcieć zignorować, a już prawnicy są w tym prawdziwymi mistrzami.
- Takie przewidywania opierają się na zasadzie i maksymach drugiego rzędu.

3. Propozycja modyfikacji

- **Zasada strategiczna (ZS):** załóż, że dyskurs jest kooperacyjny, wydedukuj wszystkie implikatury a następnie zastosuj strategiczne maksymy drugiego rzędu do wyboru spośród wydedukowanych implikatur (antycypuj/przewiduj które implikatury Twój interlokutor (słuchacz/mówca) wybierze/zignoruje)

3. Propozycja modyfikacji

ZS uszczegóławiają:

1. Maksyma strategiczna
2. Maksyma selektywności
3. Maksyma antycypacji
4. Maksyma przekonywania

3. Propozycja modyfikacji

1. **Maksyma strategiczna** – dąż do/osiągaj swoje cele (niezależnie od celów interlokutora).
2. **Maksyma selektywności** – zaprzeczaj/wypieraj się treści, która nie jest zgodna z Twoim celem.
 1. **Dla mówcy:** zaprzeczaj treści implikowanej na podstawie klasycznych maksym Grice'a jeżeli nie są w zgodzie z Twoim celem (przyznawaj się tylko do tych implikatur, do których chcesz się przyznać)
 2. **Dla słuchacza:** bierz pod uwagę tylko tę implikowaną treść, która jest zgodna z Twoim celem strategicznym (słysz tylko to co chcesz usłyszeć, miej słuch selektywny)
3. **Maksyma antycypacji**– przewiduj cel interlokutora I przewiduj jakiej treści może chcieć się wyprzeć.
4. **Maksyma perswazji** – kształtuj swój strategiczny wkład w taki sposób, aby przekonać interlokutora do Twojego celu/racji.

3. Propozycja modyfikacji

Wszystkie 4 maksymy można sprowadzić do jednej:

- **Strategiczna super-maksyma selektywności: dąż do/osiągaj swoje cele poprzez wybór zgodnych z nimi implikatur.**

3. Propozycja modyfikacji

- Przykład
- A: Nie wydaje się, aby C miał ostatnimi czasy dziewczynę.
- B: Ostatnio składał niezwykle dużo wizyt w Nowym Jorku.

3. Propozycja modyfikacji

- Czy podstawowe maksymy pierwszego rzędu konkretyzujące ZK mają w kontekstach prawniczych tę samą treść?

3. Propozycja modyfikacji

- ‘Over time, the norms of statutory interpretation that are actually followed by the courts may partly determine some conversational maxims of legislation. (...) the courts could create some kind of Gricean maxims for the legislative context. (...) if the courts do not consistently adhere to the relevant interpretive practices, the legislators would not have clear signals about what would count as a relevant contribution to the conversation between them and the courts and, therefore, inevitably, even between the legislators themselves’ (Marmor 2014)
- Canons of construction – dyrektywy wykładni

3. Propozycja modyfikacji

- “Osobliwość wielu **reguł techniki prawodawczej** dot. języka aktu normatywnego polega na tym, iż wiele z nich **ma odpowiedniki w dyrektywach wykładni przepisów prawa**. Taki stan rzeczy nie powinien nas dziwić. Między tym jak normodawcy redagują teksty prawne, a tym jak je organy stosują i interpretują musi istnieć ścisła korespondencja, jeśli tworzenie, stosowanie i wykładnia prawa mają być przedsięwzięciem racjonalnym.” (Morawski 2012)

3. Propozycja modyfikacji

- Dyrektywy wykładni zachowują się jak klasyczne maksymy, czasem generują sytuacje konfliktowe (clash):
 - ‘ubi lex voluit dixit, ubi noluit tacuit’ vs. ‘lex minus dixit quam voluit’ (Poggi 2011)
 - ‘expressio unius est exclusio alterius’ vs ‘eiusdem generis’ (Carston 2013)

3. Propozycja modyfikacji

- Strategiczne zachowania występują nie tylko kontekstach prawniczych...
 - Dziecko: Czy mogę zjeść czekoladę?
 - Matka: Godzinę temu jadłeś cukierki!
 - Dziecko zjada czekoladę.
 - Matka: Dlaczego zjadłeś czekoladę?
 - Dziecko: Bo nie powiedziałaś, że nie mogę. (Marmor 2014)

3. Propozycja modyfikacji

- Różnica: w kontestach prawniczych strategiczne zachowania mogą zagrażać ustrojowi demokratycznemu.
- Konieczne są gwarancje ograniczające takie strategiczne zachowania m. in.:
 - reguły głosowania,
 - zasady konstytucyjne (np. trójpodziału władzy, rządów prawa),
 - reguły interpretacyjne.

3. Propozycja modyfikacji

Rodzaj dyskursu	kooperacja	strategiczność
Dyskurs informacyjny	✓	✗
Dyskurs strategiczny	✗	✓
Manipulacja	✗	✗

3. Przykłady

- FDA vs Brown and Williamson Tobacco Corp.
 - 1938 – ‘Food, drug and cosmetic act’ w USA
 - 1965 – Congress nowelizuje ustawę, która przyznaje ‘Food and Drug Administration’ (FDA) kompetencję do regulacji sprzedaży “**articles (other than food) intended to affect the structure or any function of the body.**” [produktów (innych niż spożywcze), które wpływają na funkcjonowanie ludzkiego ciała]

3. Przykłady

- FDA vs Brown and Williamson Tobacco Corp.
 - Do 1996 - FDA explicitie wypiera się kompetencji regulowania sprzedaży produktów tytoniowych
 - 1996 – nowy dyrektor FDA zmienia interpretację, FDA ma kompetencję do wprowadzenia całkowitego zakazu sprzedaży produktów tytoniowych

3. Przykłady

- FDA vs Brown and Williamson Tobacco Corp.
 - 1965 do 1996 Congress uchwala rozmaite ustawy, np ustawę zakazującą sprzedaży tytoniu nieletnim– zatem implikuje, że można go sprzedawać dorosłym
 - Takie ustawy powinny implikować, że sprzedaż tytoniu jest legalna
 - Ale, pomiędzy 1965 a 1996 Congress nieskutecznie próbował uchwalić zarówno zakaz jak i wyraźne dozwolenie sprzedaży produktów tytoniowych

3. Przykłady

- Możliwe dwie sprzeczne implikatury:
 1. FDA nie może zakazać sprzedaży tytoniu bo sprzedaż tytoniu jest legalna
 2. FDA może wprowadzić całkowity zakaz sprzedaży tytoniu.

3. Przykłady

- West Virginia University Hospitals v. Casey
 - Czy opłaty za opinię biegłego mogą być zasądzone w ramach przepisu o ‘zwrocie uzasadnionych kosztów obrony’ (reasonable attorney’s fee)?

Orzeczenie	Zdanie odrębne
<p>W wielu innych ustawach Kongresu (choć nie wszystkich) zasądzenie kosztów obrony stronie, która wygrała proces cywilny jest wyrażone poprzez zwrot ‘attorney’s fees <i>and</i> expert witness fees’. <i>Ergo</i>, jeśli Congress postanowił użyć tylko wyrażenia “attorney’s fees” bez dodania ‘expert fees’, to zwrot tych ostatnich nie może być zasądzony.</p>	<p>Celem przepisu było zapewnienie stronie, która wygra proces cywilny, odzyskanie uzasadnionych kosztów procesu od strony przegrywającej. Potrzeba opinii biegłego była uzasadniona a koszt opinii znacznie przewyższał pozostałe koszty.</p>

3. Przykłady

- Dwie możliwe implikatury:
 1. A reasonable attorney's fee includes expert fees.
 2. A reasonable attorney's fee does not include expert fees.

3. Przykłady

- Smith versus United States
- Pan Smith wymienił broń palną na narkotyki.
- There was a statute in force - Title 18 U.S.C. 924(c)(1) requiring the imposition of specified penalties if the defendant, “during and in relation to . . . [a] drug trafficking crime uses . . . a firearm.” (Marmor, 2014)
- The interpretive question was whether ‘using a firearm’ implicates using it strictly ‘as a weapon’ or rather no such pragmatic effect occurs

3. Przykłady

- Orzeczenie SN III CZP 38/16 z 28.09.2016r.
- Art. 545. § 1. KPC Wniosek o ubezwłasnowolnienie może zgłosić:
 - 1) małżonek osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie;
 - 2) jej krewni w linii prostej oraz rodzeństwo;
 - 3) jej przedstawiciel ustawowy.
- Czy jest to katalog zamknięty?

3. Przykłady

- Art. 7. KPC **Prokurator** może żądać wszczęcia postępowania w każdej sprawie, jak również wziąć udział w każdym toczącym się już postępowaniu, jeżeli według jego oceny wymaga tego ochrona praworządności, praw obywateli lub interesu społecznego (...)

3. Przykłady

- 1965 – uchwalenie KPC
- Lata 60te - II CR 148/65, OSN 1966/2/30, sam zainteresowany może złożyć wniosek o swoje własne ubezwłasnowolnienie
- Odejście od tej interpretacji, gdyż ryzyko nadużycia takiego rozumienia przepisu do unikania długów
- 2007 orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego – sam zainteresowany musi mieć możliwość złożenia wniosku o zmianę lub uchylenie orzeczenia o ubezwłasnowolnieniu (linia orzecznicza w celu ochrony niepełnosprawnych)

3. Przykłady

- 2007 – nowelizacja KPC
- 2016 – zmiana linii orzeczniczej SN – sam zainteresowany może złożyć wniosek o ubezwłasnowolnienie. Cel – ochrona niepełnosprawnych w sytuacji gdy nie ma osób z art 545 KPC a prokurator zwleka ze złożeniem wniosku – ryzyko strat finansowych dla zainteresowanego

Koniec.

- Dziękuję za uwagę!